

СВІТ СЛОВА А. МАЛИШКА

Поет розчаровувався і втішався, любив і співав. Він по-своєму дивився на світ, по-своєму сприймав його й розумів. Усі його думки, почуття, мрії, спогади перейшли в *Слово* і в *Слові* живуть. Вища Сила дала йому талант проникати в невидимий простір буття... Самоусвідомлення А. Малишка як поета виявилось в одкровенні:

*Є такі: за ніч півтисячі вижене
Рівних рядків, як нудний потік,
Мені б одне слово – важке, не зніжене,
Щоб серце тримало не ніч, а вік.*

Для поета «могутнього ліричного обдарування» кожне *Слово* є глибокодумним. Творчість Андрія Малишка йшла від життя. Не кожен може черпати наснагу в простоті існування, а він – міг! Тож і *Слово* розумів та сприймав як щось рідне, близьке й життєво необхідне, конкретно-чуттєве:

*...Щоб не збивалося на скороговорку,
Сиділо б, як сторож біля воріт,
Курило б зі мною одну махорку,
Ділило б зі мною і хліб, і пін.*

Слово в його індивідуально-авторському сприйнятті живе, йому властива своєрідна пульсація, серцебиття, воно наповнене відчутним змістом, відкрите для читача, щире й подібне до самого поета, як і хотів того Андрій Малишко:

*...І, схоже на мене кожною рисою,
Любило б дороги й рясні громи,
Із синіх дощів під курною завісою
Ткало б землі моїй килими.*

Поетична мова – це цілий світ, у якому єднаються думка, почуття, мова, реальність (об'єктивна чи уявна) тощо. Воно засноване на асоціативних зв'язках, завдяки яким створюються семантичні відтінки сполук, засвідчуваних лише в індивідуальному стилі поета. У результаті розширюється коло найменувань, що виникають через переосмислення

існуючих у мові слів. У поетичних текстах вони позначають поняття та образи, вербалізують особистісні світовідчуття. Виявлення таких словосполучень дає матеріал для пізнання своєрідності стилю поета й для встановлення особливостей поетичної мови в цілому.

У поезіях Андрія Малишка українське *Слово* має магічну силу, одухотворене й непереможне. Його образність засвідчує низка епітетів. За лексико-семантичними ознаками епітети, що стосуються лексеми *Слово* в поезії А. Малишка, можна класифікувати, виділивши групи: за емоційністю та почуттєвістю (*щире, привітне, незвичайне, добре, ніжне, глибинне, грізне, важке, горде*): *Та де ж ти брала незвичайне слово/ І спокою цілюще джерело?; Слово добре, ніжне і крутеє,/ І глибинне, наче плін ріки; Не трава, не зелен сад/ В щирім слові стеляться...*; за належністю (*рідне, чуже, батьківське*): *Щоб було народу що співати,/ Коли слово рідне не вмира;* за вагомістю (*найсвятіше, нетлінне, простеньке, пусте, золоте, вогнисте*): *Колись тебе охрестять внуки/ Простеньким словом, ветеран...; Пимона Панченка слово вогнисте/ Взяв я у серце й несу із собою.* Поняттєва сторона *Слова*, що охоплює сукупність певних, усталених ознак, у поетичній мові не збігається з уявлюваним образом дійсності. У контексті значення прикметника частково змінюється від взаємодії його із значенням іменника, що й зумовлює розуміння читачем бажаного змісту. Означення-епітети, що пов'язані з лексемою *Слово*, мають переважно меліоративну семантику: *слово щедre, чесне: Чи добрим зором, як бірюзою,/ Чи щедрим словом, коли удача.*

Як засіб образності А. Малишко використовує порівняння *Слова* з військовими реаліями (*І слова були – мов кулі в леті,/ Може, грізні і важкі, як тучі; Бо ж виросте, і помужніє внук,/ І візьме слово, наче зброю з рук/ В старішого і старшого по зброї; І вибухає слово, як тротил,/ Як атомом заряджена незримо/ Жива клітина серця*); з книжними поняттями (*Святе, нетлінне наше слово/ Горить, як віщій знак, вночі...; Тільки слово, мов*

трунок, ковтала,/ Залишаючи в серці на дні), що засвідчує інтелектуалізм ідіостилію автора та його часову маркованість.

Слово водночас належить двом світам – фізичному та духовному, об'єктивному та суб'єктивному, оскільки задіяне в різних сферах буття. У деяких творах А. Малишка *Слово* виступає живим виявленням внутрішньої суті людського сприйняття й ставлення до світу:

*Схопили й розстріляли уночі.
Вродливе слово із очима карими.
Упало в попіл. І в тяжкім вогні
Воскресло знов, — не квіткою, не маревом,

А серцем стало,
Й випало мені!*

Людина перебуває в центрі поетичної творчості митця, тому всі інші художні образи поет розглядає крізь призму її світогляду, розуміння, почуттів, діяльності тощо. Персоніфікований образ *Слова* надає йому концептуалізації, сили, впливовості, конкретного відчуття його реальності. Цей елемент створюють дієслова, що позначають важкі фізичні дії, працю з металом, із використанням вогню. Поетизм *Слово* виступає як об'єктом дії або стану (*І у тих надіях добрий серпень/ Найщиріші викує слова; Він до розмови кине слово,/ Щоб потім зрадити усіх; Різець і молот гунає в граніт,/ Щоб викресати слово, хоч єдине*), так і суб'єктом (*Хай слово чесне грім кує; Слова, що повні талану,/ Братів з'єднали із братами; А слово те, зламавши заборони,/ робило тліном трони і корони; Такі дива./ То буде радість, а слова/ Самі поллються*).

Належність номінації *Слово* до світу ідей, якими оперує людина, зумовлює прагнення поета конкретизувати його відчуття: *Воно [слово] колись витало понад юрмами,/ Його лякали нагаєм і тюрмами; Горде слово, розкуте молотом,/ Переважує всі скарби*. А. Малишко здебільшого використовує антропоморфні метафори, тобто такі, які «оживляють» *Слово*: *...І породив слово./ Щоб потім воно забряжчало в кайданах,/ Горіло у казематах,/ Сліпло в пісках пустелі/ І кованим жаром палило уста*

України... У поезіях А. Малишка *Слово* по-різному трансформується у лексико-семантичній структурі метафоричних образів за такими моделями концептуалізації: слово-людина (*Те слово йде, немов додому...*), слово-флоронім (*Радію я, коли знаходжу слово/ Із пахощами й кольором, воно/ Із глибини весняної давно/ Тебе шукало, дихало й раптово/ Із серцем стрілось; Слова цвіт, посіяний колись,/ І розлуки, й весни молодії/ В погляді твоєму заплелись*), слово-водна стихія (*І слово те огнисте і суворе/ В кріпацьку душу билося, як море,/ Як вал дев'ятий, мчало з далини,/ Рвучи заграти й куті кайдани*), слово-конкретне почуття (*Є слово — наче мед, як хміль і як потік,/ А є слова такі, що ломлять скелю дику,/ З клітин вогню і сліз, з важкого болю й крику/ Не зіткані, ні, ні! — злютовані навек*), слово-мелодія (*Та з собою самим не в згоді я,/ Рву те слово напополам./ Обізвися ж, моя мелодіє,/ Я за тебе й життя віддам...*)

Автор створює виразний образ *Слова*, побудований на стійких асоціаціях та сполучуваності, як-от: *Добра слава з добрим словом – давні побратими; І від доброго вашого слова,/ Без зазнайства, і кривди, і чвар,/ Хай зотліє словесна полова,/ А спахне поетичний пожар; Коли за мрією бреде розлука,/ За жаром серця — гомін слів пустих.* Або ж на суб'єктивних індивідуально-авторських, контекстуальних: *Ти будеш знову малювать/ І кров'ю слово поливать.*

Індивідуальне мовомислення поета виявляється у творчому використанні фразеологічних зворотів, стійких сполук із лексемою *слово*: *Не ганьте, друзі, за непривітність/ Що ніби часто скупий на слова; Привозять пошту. Знову в ній/ Тобі ні слова, ні привіту; Що він на слово їхне не повірив/ І що йому сам чорт тепер не брат!*

Слово в уяві поета – це особливий стан душі, переживання, емоції: *Нехай вони моєму задрять слову,/ Що радістю чи горем обів'ю.* А найвищим критерієм визнання поетичної творчості А. Малишко висуває *слово-спів* Т. Шевченка: *Де, наче сурма, спів Тарасового слова.*

Слово у творчості А. Малишка виступає як суспільний феномен, характерна ознака нації: *Я з тобою навпіл все життя поділю:/ Хліб, і сіль, і краплину гіркого жалю,/ ...Клекіт серця мого, розпашилого в слові,/ У твоє. У столітнє, як хочеш віллю. Слово* панує в суспільстві тоді, коли суспільство здатне збагнути його мудрість. Автор репрезентує *Слово* як соціальний (суспільний) набуток, що пройшов через його власну душу. Незаперечним є факт, що концепт поетичної світобудови являє собою поетичний образ, який набуває більш високого рівня узагальнення: *Що вам же, друзі, принести в слові/ Ті ж самі зорі, що малинові./ І подих віку з новітнім громом,/ Як свист ракети над отчим домом!*

Життя *слова* асоціюється в Андрія Малишка з існуванням усього живого. Поет ніколи не заспокоювався на досягнутому. Саме тому читачеві западає глибоко в душу філософія риторичного запитання у вірші «Затихає робота поволі, поволі...»:

*Де ж ти, слово моє? Може, знову повернемо
І почнемо прожити з початку?*

Отже, ключовий мовний образ *Слова* в поезії А. Малишка – це і символ поетичної творчості, і конкретно-чуттєвий образ взаєморозуміння, впливу, сили, зброї.